

KİTAP TANITIMI

EYÜP SARITAŞ*

XU LILI, “TUJUEREN BIANQIAN SHI LISHI (GÖKTÜRKLERİN DEĞİŞİM TARİHİ ARAŞTIRMALARI)

**Minzu Yayınevi, Birinci Baskı, Pekin, Temmuz 2009, 1000 Adet Basılmış,
3+4+5+371 Sayfa, ISBN 978-7-105-10067-5**

Çin’de Hun, Göktürk ve Uygur dönemi eski Türk tarihi ve kültürü alanında en yoğun araştırmaların yapıldığı yerlerin başında Gansu eyaletinin başkenti Lanzhou’da bulunan Lanzhou Üniversitesi’dir. Burada tanıtıma çalıştığımız kitabın yazarı Bayan Xu Lili adı geçen üniversitenin tarih bölümü öğretim üyelerindedir. Yazar bu kitabının Önsözünde Göktürk kağanlığının dağılmasından sonra, onların sonraki kuşak mensupları ve gelişim faaliyetlerine dair araştırmaların oldukça sınırlı sayıda kalması nedeniyle, Göktürkler dönemi sonrası Türk toplulukları hakkında kapsamlı bir çalışma ortaya koyduğunu belirtmektedir.

Yaklaşık 400 sayfalık bir hacme sahip olan bu kitap genel olarak Göktürkler dağıldıktan sonraki Türk boylarının genel görünümünü ortaya sermeye çalışmaktadır. Kronolojik bir dizi takip edilmesine rağmen bölümler arasında uyumlu bir oranın muhafaza edildiğini söylemek zordur. Örneğin Uygur tarihine 7 sayfa ayrılmasına karşılık, Gaznelilere 22, Şato Türklerine 59 sayfa, Türkiye Türklerine ise 13 sayfa ayrılmıştır.

Çok geniş bir coğrafyada ve uzun bir tarihi dönemde vuku bulan Türk tarihi alanında pek dilde yayınlar yapılmış olmasına rağmen yazar çalışmasını tamamen denebilecek oranda Çince kaynak ve araştırmalarına dayandırmıştır. Gerçi yazarın yararlandığı kaynakların tamamı Çinli araştırmacılar tarafından kaleme alınmış çalışmalar olmayıp Rusça’dan, İngilizce’den ve Fransızca’dan Çince’ye tercüme edilmiş eserlere az da olsa yer verilmiştir ama yine de en azından İngilizce olarak kaleme alınmış araştırma eserlerine ağırlık verilseydi çalışma daha orijinal hale gelirdi. Örneğin oldukça kısa bir bölüm ayrılan Türkiye Türkleri bölümü yazılırken, Huang Weimin’in, kaleme aldığı ama tam olarak akademik bir eser sayılamayacak, Türkiye’yi tanıma amaçlı bir eseri yoğun olarak kullanılmış, Türk tarihine ilişkin olarak gerek Osmanlı dönemi ve gerekse ülkemizin kuruluşundan itibaren günümüze kadar dönemi kapsayan irili ufaklı pek çok Çince makale ve kitaba müracaat edilmemiştir. Oysa yukarıda sözünü ettiğimiz ve Huang Weimin’in kaleme aldığı Türkiye adlı kitap bile, yazarının Türkçe bilmemesi nedeniyle sadece birkaç İngilizce kitaba dayandırılarak oluşturulmuş bir çalışmadır.

Kitap şu bölümlerden oluşmaktadır:

1. Göktürk Hanlığı (3-12)
2. Uygur Hanlığı (13-17)
3. Tulonlular (21-34)

---

* Y. Doç. Dr., İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Çin Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

4. Gazneliler (35-57)
5. Karahanlılar (58-77)
6. Selçuklular (78-101)
7. Harezmîliler (102-124)
8. Şatolar (125-182)
9. Moğol Bozkırlarında Göktürklerin Torunlarının Mukadderatı 185-188
10. Moğolların Uygurlar Üzerine İstilas ve Hâkimiyetleri 189-193
11. Moğolların Birinci Batı İstilas ve Orta Asya'daki Türklerin Torunlarını Hâkimiyet Altına Almaları (194-206)
12. Moğolların İkinci Batı İstilas ve Doğu Avrupa'daki Türklerin Torunlarını Hâkimiyet Altına Almaları 207-218
13. Moğolların Üçüncü Batı İstilas ve Orta Doğuda Türklerin Torunlarını Hâkimiyet Altına Almaları (219-228)
14. Kırgızlar (231-249)
15. Özbekler (250-270)
16. Kazaklar (271-302)
17. Uygurlar (303-330)
18. Türkmenler (331-341)
19. Türkiye Türkleri (342-355)
20. Azeriler (356-369)

Bu eserde harita resim, tablo ve buna benzer her hangi görsel bir malzemeye yer verilmediği gibi kitabın sonuna indeks ve bibliyografya da eklenmemiştir. Oysa Göktürklerden sonra bu ülkede her ne kadar arkeolojik kalıntıların sayısı Hun dönemine nazaran pek çok olmasa da biraz olsun yukarıda sayılan Türk topluluklarına ait kültürel yadigârların resimleri verilmiş olsaydı, eser daha renkli ve göze hitap eder bir hale gelmiş olurdu. Çin'de son yıllarda Orta Asya Tarihi alanında yayınlanan kitaplar incelendiğinde, dip not verme sisteminde batı ülkelerinde takip edilen sistemin takip edildiği gözlenmektedir. Fakat yazar bu çalışmasında, ülkesinde daha önceki kuşak tarihçilerin takip ettikleri dip not verme sistemini tercih etmiş, dolayısıyla, atıfta bulunduğu kitap ya da makalenin hangi sayfasından yararlandığını tespit etmek güçleşmiştir. Fakat diğer taraftan, kitabın metninin her hangi bir yerinde, ülkenin kuruluşundan itibaren Çinli tarihçilerin 90'lı yıllara kadar yoğun olarak başvurdukları Marx, Stalin ve Lenin gibi siyasi şahsiyetlerin eserlerine her hangi bir atıfta bulunmaması olumlu değerlendirilecek bir özellik olarak görülmelidir diye düşünüyoruz.

Her ne kadar yukarıda gündeme getirdiğimiz bazı eksiklikler içermesine rağmen, yazar kitabında, Çin'de pek sıklıkla araştırma yapılmayan Türk tarihinin çeşitli devirleri hakkında oldukça kapsamlı bilgiler vermesi sebebiyle, Çinli akademisyenlerin Göktürk dönemi Türk tarihine bakış açıları ve söz konusu dönemleri kapsayan Türk tarihi hakkındaki Çince araştırmalar hakkında bilgi edinmek isteyenler için birçok faydalı bilgiler içermektedir.